

Ei R2024:04

Förslag till finansiering av Svenska kraftnäts planeringsansvar

Energimarknadsinspektionen (Ei) är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med vårt arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, naturgas, fjärrvärme och fjärrkyla. Vi ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

Konkret innebär det att vi har tillsyn över att företagen följer regelverken. Vi har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Vi reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna.

Energimarknaderna behöver spelregler – vi ser till att de följs.

Förord

Regeringen har gett Energimarknadsinspektionen (Ei) i uppdrag att, med utgångspunkt i Regeringskansliets promemoria Översyn av myndigheters uppgifter och ansvar inom energiområdet – delrapport Svenska kraftnät (KN2023/04160), analysera och komplettera promemorians förslag med författningsförslag som innebär att de föreslagna uppgifterna kan finansieras med intäkter från nätverksamheten.

I denna promemoria analyserar Ei hur, och i vilken utsträckning, utredningens förslag kan finansieras med nätavgifter. Ei lämnar också förslag till hur ellagen (1997:857) kan ändras för att en sådan finansiering ska vara möjlig.

Eskilstuna, februari 2024

Ulrika Hesslow
Generaldirektör

Göran Morén
Chefsjurist

Innehåll

Författningsförslag	5
Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).....	5
1 Inledning	6
2 Utredningens förslag avseende Svenska kraftnät	8
2.1 Svenska kraftnät bör samordna planeringen av elsystemet och ha ett samhällsbyggnadsperspektiv på elförsörjningen.....	8
2.2 Systemansvaret bör omfatta bredare samhällsekonomiska analyser, ökade krav på kapacitetsutnyttjandet och bidra till ny produktion	9
2.3 Svenska kraftnät får i uppdrag att ange målnivåer för ökning av överföringskapaciteten och får även ett nytt rapporteringskrav.....	9
2.4 Ett nytt samordningsorgan för elförsörjning inrättas vid Svenska kraftnät och styrelsen får nya preciserade uppgifter	10
2.5 Övriga förslag.....	10
3 Överväganden och förslag	12
3.1 Finansiering av uppdrag att samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elnätet	12
3.2 Finansiering av övriga förslag avseende Svenska kraftnät.....	17
4 Författningskommentar	19
4.1 Förslag till lag om ändring i ellagen.....	19

Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs i fråga om ellagen (1997:857) att det ska införas en ny paragraf, 5 kap. 18 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

18 a §

Om ett transmissionsnät företag har ansvaret för att samordna den långsiktiga planeringen av det svenska elnätet ska även den verksamheten anses ingå i företagets nätverksamhet när intäktsramen bestäms.

1 Inledning

Regeringen har sitt regleringsbrev för Energimarknadsinspektionen (Ei) avseende år 2024 gett Ei i uppdrag att med utgångspunkt i Regeringskansliets promemoria Översyn av myndigheters uppgifter och ansvar inom energiområdet – delrapport Svenska kraftnät (KN2023/04160) analysera och komplettera promemorians förslag med författningsförslag som innebär att uppgifterna finansieras med intäkter från nätverksamheten. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 1 mars 2024.

Promemorian har lämnats av en utredning inom Regeringskansliet. Utredningen har i uppdrag att se över Affärsverket svenska kraftnäts (Svenska kraftnät), Statens energimyndighets (Energimyndigheten), Energimarknadsinspektionens (Ei) och Elsäkerhetsverkets uppgifter och ansvar. Uppdraget syftar till att säkerställa en effektiv ansvarsfördelning mellan myndigheterna, att uppgifter och ansvar är tydligt definierade och att goda förutsättningar finns för att myndigheterna ska kunna bidra i arbetet med att genomföra energipolitiken utifrån sina respektive kärnuppgifter och ansvarsområden. Bakgrunden till uppdraget är klimatomställningen som innebär att fossila bränslen ska försvinna ur energisystemet och det energipolitiska målet om en fossilfri elproduktion. Omställningen förväntas leda till en kraftigt ökad elanvändning i hela landet.

Utredningens uppdrag avseende Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) – som redovisades den 20 oktober 2023 - innehåller i huvudsak två delar. Den ena delen är en analys av vilka för- och nackdelar som finns med att göra en organisatorisk uppdelning av Svenska kraftnät och ändra verksamhetsformen till bolag eller avveckla affärsverksformen och låta Svenska kraftnät vara en vanlig förvaltningsmyndighet. Den andra delen är en analys av hur regeringens styrning av Svenska kraftnät i dess nuvarande verksamhetsform kan utvecklas.

I den andra delen av uppdraget lämnar utredningen förslaget att Svenska kraftnät ska, med utgångspunkt i ett elförsörjningsperspektiv, samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elsystemet och sammanlänkningsenheten av detta med andra länder.

Utredningen föreslår också att Ei ska ges i uppdrag att utarbeta lagförslag som innebär att det långsiktiga planeringsansvaret för Svenska kraftnät kan finansieras med intäkter från nätverksamheten. För att detta ska vara möjligt föreslår Ei att ellagen ändras så att det anges att om ett transmissionsnätsföretag har ansvaret för att, ur ett elförsörjningsperspektiv, samordna den långsiktiga planeringen av det

nationella elnätet och sammanlänkningen av detta med andra länder ska även den verksamheten anses ingå i transmissionsnätsföretagets nätverksamhet när intäktsramen bestäms.

2 Utredningens förslag avseende Svenska kraftnät

Utredningen om översyn av myndigheters uppgifter och ansvar inom energiområdet bedömer i delrapporten avseende Svenska kraftnät att Svenska kraftnäts nuvarande instruktion inte möter de behov av styrning eller anger den roll som Svenska kraftnät behöver ha i energiomställningen och lämnar därför en rad förslag som sammantaget innebär betydande ändringar i regeringens styrning av affärsverket.

2.1 Svenska kraftnät bör samordna planeringen av elsystemet och ha ett samhällsbyggnadsperspektiv på elförsörjningen

Utredningen föreslår att Svenska kraftnät, med utgångspunkt i ett elförsörjningsperspektiv, får ansvar för att samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elsystemet och sammanlänkningen av detta med andra länder. Med elsystemet avses alla produktionsanläggningar för överföring och distribution av el på central, regional och lokal nivå inklusive alla anslutningar till dessa.

För att klara detta behöver Svenska kraftnät bygga upp en större analyskapacitet och kapacitet för samordning av planeringen som inkluderar regional och lokal nivå. Som exempel anges att samarbetsforum kan skapas inom respektive civilområde och att de nätutvecklingsplaner som ska inges till Ei kan utgöra ett underlag. De ökade kostnader som ansvaret medför bör finansieras med intäkter från nätverksamheten. Enligt Ei kräver det en ändring i ellagens reglering av intäktsramen för transmissionsnät. Ei bör ges i uppdrag att ta fram erforderligt lagförslag.

Utredningen föreslår också att Svenska kraftnäts samhällsbyggnadsansvar betonas i instruktionen, vilket innebär att Svenska kraftnät ska skapa förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv, internationellt konkurrenskraftig och långsiktig hållbar elförsörjning.

Utredningen föreslår att instruktionen tydligt delas upp på Svenska kraftnäts tre roller, systemansvar för överföringssystemet, ansvar att förvalta och bygga ut transmissionsnätet respektive elberedskap. På så sätt går det att rikta styrningen tydligare mot respektive roll.

2.2 Systemansvaret bör omfatta bredare samhällsekonomiska analyser, ökade krav på kapacitetsutnyttjandet och bidra till ny produktion

Vad gäller systemansvaret föreslår utredningen att regeringen ger nya tydliga uppgifter till Svenska kraftnät om att vidta de samhällsekonomiskt motiverade åtgärder som står till buds för att dels optimera kapacitetsutnyttjandet i transmissionsnätet, dels bidra till försörjningstrygghet för el. Det innebär att Svenska kraftnät ska använda de verktyg som finns att tillgå inom ramen för dess befogenheter för att hålla uppe kapaciteten i transmissionsnätet, upphandla stödtjänster och likande givet att det är samhällsekonomiskt motiverat. Till systemansvaret läggs också uppgiften att analysera, bedöma och informera om var nya anslutningar av produktion av el bör ske för att uppnå en samhällsekonomiskt effektiv elförsörjning. Det handlar både om rekommenderade anslutningspunkter i befintliga nät och i planerade framtida nät. Syftet är att bidra till att utbyggnad av elproduktion och elnät går i samma takt och på så sätt påskynda utbyggnad av elproduktion.

Utredningen föreslår också att de samhällsekonomiska analyser som ligger till grund för utvecklingen av transmissionsnätet ska vara på en systemnivå som utgår från effekterna för det nationella elsystemet respektive för sammanlänkningen med andra länder som en helhet och inte för enskilda ledningar och stationer, såvida inte dessa i sig själva utgör ett system. Kravet på systemperspektiv föreslås framgå av instruktionen.

2.3 Svenska kraftnät får i uppdrag att ange målnivåer för ökning av överföringskapaciteten och får även ett nytt rapporteringskrav

Branschorganisationen Energiföretagen Sverige har framfört att Svenska kraftnät bör ha ett mål för överföringskapaciteten i transmissionsnätet och angett en möjlig utformning av mål för de tre snitten mellan Sveriges elområden. Med sådana mål kan verksamheten i alla dess beståndsdelar styras på ett tydligt sätt enligt Energiföretagen. Utredningen delar den bedömningen och föreslår att Svenska kraftnät får i uppdrag att ta fram förslag om etappvisa målnivåer med ett fastställt mål för 2030 och därefter inriktningsmål vart femte år fram till 2045. På så sätt finns en plan för ökningen av överföringskapaciteten mellan elområdena.

Utredningen föreslår även att det införs ett rapporteringskrav i instruktionen som ställer krav på redovisning av utvecklingen av överföringskapaciteten och prognoser för densamma, hur mycket ny elproduktion respektive ny elförbrukning som anslutits samt hur ledtiderna för anläggningsprojekten utvecklas.

2.4 Ett nytt samordningsorgan för elförsörjning inrättas vid Svenska kraftnät och styrelsen får nya preciserade uppgifter

Utredningen föreslår att regeringen inrättar ett samordningsorgan vid Svenska kraftnät för elsystemets långsiktiga utveckling som benämns Elförsörjningsrådet. Rådet ska bistå Svenska kraftnät i samordningen av den långsiktiga planeringen, åtgärder för försörjningstrygghet och bedömningar av anslutningar av ny elproduktion. I rådet bör ingå företrädare för regionanätsägarna, större elproducenter, Ei och Energimyndigheten. Generaldirektören ska vara ordförande och regeringen ska utse ledamöterna i rådet så att rådets ledamöter deltar på ett personligt mandat och kan bidra med konkret stöd och rådgivning. Ledamöterna i rådet bör ha starka och tydliga beslutsmandat i de organisationer som de representerar.

Utredningen föreslår även att styrelsen får nya preciserade uppgifter inom områden som är av särskild betydelse för de energipolitiska målen och Sveriges elförsörjning och där styrelsen bör ha en tydlig strategisk roll. Det gäller investeringsplaneringen och utvecklingen av ledtider för investeringarna, utvecklingen av överföringskapaciteten i transmissionsnätet och leveranssäkerheten, att verksamheten motsvarar krav på beredskap och säkerhetsskydd samt att Svenska kraftnät har en hög intern effektivitet. Behovet av preciseringar motiveras med det exceptionella läge som energiomställningen innebär och fråntar inte styrelsen ansvaret som följer av myndighetsförordningen. Ledamöter i myndighetsstyrelser ska vara obundna av olika partsintressen för att undvika jäv och intresse- eller lojalitetskonflikter. Det innebär en skiljelinje gentemot Elförsörjningsrådet där branschföreträdare och partsintressen bör ingå. Medan elförsörjningsrådets roll sträcker sig utanför Svenska kraftnäts egen verksamhet ska styrelsen ägna sig åt den egna verksamheten.

2.5 Övriga förslag

Utredningen lämnar även förslag om att Svenska kraftnät ska omfattas av de bestämmelser om resultatredovisning som gäller för myndigheter som inte är affärsverk. Det innebär bland annat att krav införs på analyser och bedömningar av verksamhetens resultat i förhållande till de uppgifter, mål och krav som regeringen beslutat. Det ställs även krav på att ta fram resultatindikatorer. Förslaget innebär att Svenska kraftnäts årsredovisning, från och med årsredovisningen för 2025, ska innehålla en resultatredovisning i stället för en förvaltningsberättelse. Den finansiella rapporteringen ska även fortsättningsvis följa bestämmelserna för affärsverk.

Vidare föreslår utredningen att Svenska kraftnät får i uppdrag att analysera vilken nivå som krävs på det egna kapitalet och hur det bör användas för att stödja de

investeringsnivåer och resultatfluktuationer på grund av elprisberoende kostnader och intäkter som krävs för att möta ett elbehov om minst 300 TWh 2045.

Slutligen föreslår utredningen att bestämmelsen i instruktionen att Svenska kraftnät ska bedriva tjänsteexport i sin verksamhet tas bort. Svenska kraftnäts intäkter från andra länder till följd av sammanlänkningarna följer av systemansvaret och regleras i elmarknadsförordningen. Det saknas därför skäl för reglering av tjänsteexport för Svenska kraftnät.

3 Överväganden och förslag

3.1 Finansiering av uppdrag att samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elnätet

Förslag: Om ett transmissionsnätsföretag har ansvaret för att, ur ett elförsörjningsperspektiv, samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elnätet och sammanlänkningen av detta med andra länder ska även den verksamheten anses ingå i transmissionsnätsföretagets nätverksamhet när intäktsramen bestäms.

Utredningens förslag avseende finansieringen

Utredningen föreslår att Svenska kraftnät ska få ett bredare ansvar för att se till att och skapa förutsättningar för att det svenska elsystemet utvecklas ur ett systemperspektiv och på ett sätt som gör att de behov som en ökad elanvändning skapar kan mötas så effektivt och säkert som möjligt. Svenska kraftnäts nya ansvar syftar till att åstadkomma en mer sammanhållen planering så att kedjan transmissions-, region- och lokalnät hänger ihop, underlättar etableringen av ny elproduktion och möter behoven av en ökad elanvändning.

Utredningen föreslår också att Ei ska ges i uppdrag att utarbeta ett lagförslag som innebär att det långsiktiga planeringsansvaret för Svenska kraftnät kan finansieras med intäkter från nätverksamheten.

Skälen för Energimarknadsinspektionens förslag

Ett nätföretag har ett omfattande planeringsansvar för sitt eget elnät så att nätet kan möta en rimlig efterfrågan på överföring av el. Ett nätföretag ska i fråga om sitt elnät ansvara för drift och underhåll, utbyggnad vid behov, eventuella anslutningar till andra ledningsnät, att nätet är säkert, tillförlitligt och effektivt, och att nätet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el (3 kap. 1 § ellagen). Den som har en nätkoncession ska på objektiva, icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor ansluta en elektrisk anläggning till ledningen eller ledningsnätet, om innehavaren av den elektriska anläggningen begär att den ska anslutas (4 kap. 1 § ellagen).

Av elmarknadsdirektivet (EU) 2019/944 framgår att varje systemansvarig för överföringssystem ska ansvara för att i nära samarbete med angränsande systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem säkerställa systemets långsiktiga förmåga att bemöta rimlig efterfrågan på överföring av el, samt på affärsmässiga villkor och med vederbörlig

hänsyn till miljön driva, underhålla och utveckla säkra, tillförlitliga och effektiva överföringssystem (artikel 40.1 elmarknadsdirektivet). Av elmarknadsdirektivet framgår också att den systemansvarige för distributionssystemet ska säkerställa systemets långsiktiga förmåga att uppfylla rimliga krav på eldistribution, och på affärsmässiga villkor driva, underhålla och utveckla säkra, tillförlitliga och effektiva eldistribution inom sitt område, med vederbörlig hänsyn till miljön och energieffektiviteten (artikel 31.1). Den systemansvarige för distributionssystemet ska även förse systemanvändarna med den information de behöver för effektiv tillgång till och användning av systemet (artikel 31.3).

Elmarknadsdirektivet anger således att såväl den som är systemansvarig för överföringssystem som de som är systemansvariga för distributionssystem har ett stort ansvar för att planera och säkerställa att systemen kan möta en rimlig efterfrågan på överföring av el. Denna planering ska ske i nära samarbete mellan den systemansvariga för överföringssystemet och de systemansvariga för distributionssystemen. Den som är systemansvarig för ett distributionssystem ska också förse systemanvändarna med den information som de behöver för att få en effektiv tillgång till och användning av systemet kan möta en rimlig efterfrågan på överföring av el.

Svenska kraftnät bör ha ansvaret för att samordna planeringen så att hela det svenska elnätet kan möta en rimlig efterfrågan på överföring av el

De svenska nätföretagen har som ovan framgår ett omfattande planeringsansvar för sina egna elnät. Planeringen av det egna elnätet ska visserligen ske i nära samarbete med övriga systemansvariga, men det finns ingen aktör som har fått ansvaret att planera så att hela det svenska elnätet kan möta en rimlig efterfrågan på överföring av el. Detta är en brist. Det kan därför finnas anledning att – såsom utredningen föreslår – utse en aktör som ges ansvaret för den långsiktiga planeringen av det svenska elnätet.

Svenska kraftnät ska, i sin egenskap av systemansvarig för överföringssystemet, informera och nära samarbeta med de systemansvariga för distributionssystemen. Svenska kraftnät kommer härigenom att ha tillgång till information om hur de själva och hur de systemansvariga för distributionssystemen säkerställer de svenska elnätets långsiktiga förmåga att bemöta en rimlig efterfrågan på överföring av el.

Svenska kraftnät kommer även att ha tillgång till information från de nätutvecklingsplaner som de systemansvariga för distributionssystemen har att ta fram enligt elmarknadsdirektivet (artikel 32.1–5). Där framgår att utvecklingen av ett distributionssystem ska baseras på en transparent nätutvecklingsplan som den systemansvarige för distributionssystemet ska offentliggöra minst vartannat år och överlämna till tillsynsmyndigheten. Nätutvecklingsplanen ska skapa transparens

vad gäller de flexibilitetstjänster på medellång och lång sikt som behövs, och ange planerade investeringar under de kommande 5–10 åren, med särskild tonvikt på den huvudsakliga distributionsinfrastruktur som krävs för att ansluta ny produktionskapacitet och ny last, inklusive laddinfrastruktur för elfordon. Nätutvecklingsplanen ska även omfatta användningen av efterfrågefleksibilitet, energieffektivitet, energilagringssystem och andra resurser som den systemansvarige för distributionssystemet ska använda som ett alternativ till en utbyggnad av systemet.

I 13 § förordningen (2023:241) om det nationella elsystemet anges vidare att den som har åtagit sig balansansvar ska till Svenska kraftnät lämna uppgifter om de produktionsanläggningar inom landet som den balansansvariges åtagande ska fullgöras med och anläggningarnas art, kapacitet, reglerförmåga och geografiska belägenhet, och det nät som varje anläggning är ansluten till. Sker förändringar av dessa uppgifter ska de balansansvariga anmäla det till Svenska kraftnät.

Svenska kraftnät kommer således att ha stor tillgång till information som är av stor vikt för planeringen av det samlade svenska elnätet. Ei delar därför utredningens slutsats att det är lämpligt att låta Svenska kraftnät få ansvaret för att samordna den långsiktiga planeringen.

Svenska kraftnäts planeringsansvar bör begränsas till att planera för att det nationella elnätet kan möta efterfrågan på överföring av el.

Utredningen föreslår att Svenska kraftnät ska, med utgångspunkt i ett elförsörjningsperspektiv, samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elsystemet. Med det nationella elsystemet avser utredningen samtliga sammankopplade produktionsanläggningar, ledningar och stationer för överföring och distribution såväl som energilagringssystem och elanvändare.

Ett nätföretag får inte bedriva någon annan verksamhet än nätverksamhet (3 kap. 12 § ellagen). Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att det inte förekommer någon korssubventionering mellan verksamhetsgrenarna överföring, distribution och leverans eller annan verksamhet som avser el eller verksamhet som inte avser el (artikel 59.1 j i elmarknadsdirektivet EU 2019/944). De avgifter som tas ut av nätoperatörerna för tillträde till näten ska inte inbegripa icke-relaterade kostnader för andra icke-relaterade politiska mål (artikel 18.1 första stycket elmarknadsförordningen (EU) 2019/943). Att tillåta att ett nätföretag finansierar en verksamhet som avser planering av produktionsanläggningar, planering av lagringssystem och planering av förbrukning strider mot dessa bestämmelser. Ei kan därför inte ställa sig bakom utredningens förslag att ett långsiktigt planeringsansvar för det nationella elsystemet ska finansieras med nätavgifter. Om förslaget i stället begränsas till att endast omfatta en samordning av den långsiktiga planeringen av det nationella elnätet bedömer Ei att det är

tillåtet att bedriva sådan verksamhet. Ei anser därför att Svenska kraftnäts ansvar ska begränsas till att endast omfatta det nationella elnätet och inte det nationella elsystemet om avsikten är att finansiera verksamheten med nätavgifter.

Även om Svenska kraftnäts ansvar begränsas till att endast omfatta en samordning av den långsiktiga planeringen av det nationella elnätet behöver Svenska kraftnät ha tillgång till information om tillkommande produktion, lagring, förbrukning m.m. för att kunna genomföra en sådan samordning. Svenska kraftnät kommer att få tillgång till dessa uppgifter via nätutvecklingsplaner, genom information och nära samarbete med de systemansvariga för distributionssystemen och uppgifter från de balansansvariga.

Finansiering av ansvaret för att samordna den långsiktiga planeringen av det svenska elnätet.

För det fall att Svenska kraftnät får ansvaret för att samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elnätet uppkommer frågan hur denna del av verksamheten ska finansieras.

Svenska kraftnät har i huvudsak intäkter / anslag från:

- Nätverksamheten,
- De balansansvariga företagen och
- Överbastning (flaskhalsintäkter) i enlighet med bestämmelserna i artikel 19 i elmarknadsförordningen (EU) 2019/943.
- Elberedskap enligt elberedskapslagen (1997:288)

Svenska kraftnät är ett transmissionsnätsföretag då de bedriver nätverksamhet och är ett nätföretag som innehar en ledning som ingår i ett transmissionsnät. Ei ska bestämma en intäktsram för Svenska kraftnät. Med en intäktsram avses de samlade intäkter som en nätkoncessionshavare högst får uppbära från nätverksamheten under en tillsynsperiod. En verksamhet som avser den långsiktiga planeringen av hela det svenska elsystemet kan inte anses vara nätverksamhet som Svenska kraftnät bedriver. En sådan verksamhet kan därför inte ingå i den intäktsram som Ei fastställer för Svenska kraftnät. Ei bedömer därför att en sådan verksamhet inte, inom ramen för det nuvarande regelverket, kan finansieras med avgifter från nätanvändarna.

Svenska kraftnät är också systemansvarig myndighet. Med systemansvar avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el. Om ett transmissionsnätsföretag är systemansvarig myndighet, ska den del av verksamheten som inte kan hänföras till en viss kund eller kundkategori anses ingå i företagets nätverksamhet när intäktsramen

bestäms. I ellagen finns ett krav på att en elleverantör endast får leverera eller ta emot el i en leveranspunkt där någon har åtagit sig balansansvaret. Den som åtar sig balansansvar ska ingå avtal med den systemansvariga myndigheten. Ett avtal mellan den balansansvarige och den systemansvariga myndigheten ska innehålla ett åtagande av den balansansvarige att säkerställa balans mellan tillförsel och uttag av el och att betala en ersättning till den systemansvariga myndigheten om balansansvaret omfattar sådana obalanser som kan uppkomma genom tillhandahållande av tjänster för efterfrågefleksibilitet.

En verksamhet som avser den långsiktiga planeringen kan inte anses ingå i systemansvaret. Verksamheten kan därför inte heller finansieras inom ramen för systemansvaret.

Svenska kraftnät erhåller också flaskhalsintäkter. Av elmarknadsförordningen framgår att följande mål ska prioriteras med avseende på tilldelning av inkomster från kapacitet mellan elområden:

- 1 garantier för att den tilldelade kapaciteten faktiskt är tillgänglig, inbegripet kompensation för garanterad kapacitet, eller
- 2 optimering av användningen av kapacitet mellan elområden för att bibehålla eller öka överföringskapaciteten, i tillämpliga fall genom samordnade korrigerande åtgärder, eller täckning av kostnader för nätinvesteringar i syfte att minska begränsningen i sammanlänkningskapacitet.

Om de prioriterade målen som anges i punkt 2 har uppfyllts i tillräcklig grad, får intäkterna användas som en inkomst som ska beaktas av tillsynsmyndigheterna när dessa godkänner metoderna för beräkning av nättariffer eller fastställande av nättariffer, eller båda. Övriga intäkter ska placeras på ett separat internkonto tills dess att de kan användas för de ändamål som avses i punkt 2. Det är alltså inte möjligt att finansiera en verksamhet som avser den långsiktiga planeringen med flaskhalsintäkter.

Svenska kraftnät är även elberedskapsmyndighet. Det innebär att Svenska kraftnät arbetar för att elförsörjningen ska ha beredskap bl.a. för svåra påfrestningar, dammhaverier, höjd beredskap och ytterst krig. Svenska kraftnät bidrar till att beredskapshöjande åtgärder genomförs, att det finns utbildad personal inom reparationsberedskap för att hantera störningar och att det finns resurser för kommunikationsutrustning och reparationsarbeten. Svenska kraftnät svarar för totalförsvarsplanering och krisberedskap inom sitt verksamhetsområde inför, under och efter en samhällsstörning och höjd beredskap. För år 2022 tilldelades Svenska kraftnät 350 mnkr i anslagsmedel för elberedskap.

En verksamhet som avser den långsiktiga planeringen av hela det svenska elsystemet kan inte anses ingå i Svenska kraftnäts verksamheten som elberedskapsmyndighet. Den långsiktig planering kan därför inte finansieras inom ramen för verksamheten som elberedskapsmyndighet

Förslag till ändring i ellagen

En verksamhet som avser ansvaret för att samordna den långsiktiga planeringen av det nationella elnätet kommer alla användare av det svenska elsystemet att ha nytta av. Det är då rimligt att en sådan verksamhet kan finansieras med intäkter från nätverksamheten. Det finns därför skäl att ändra bestämmelserna i ellagen så att även denna verksamhet ska ingå i Svenska kraftnäts nätverksamhet när intäktsramen bestäms. En ny bestämmelse bör därför införas i ellagen.

3.2 Finansiering av övriga förslag avseende Svenska kraftnät

Bedömning: Finansiering av övriga förslag avseende Svenska kraftnät kräver inga författningsändringar utan ryms inom befintlig lagstiftning och den föreslagna lagstiftningen ändringen i avsnitt 3.1.

I rapporten föreslår utredningen flera ytterliga uppgifter för Svenska kraftnät, bland annat att:

- systemansvaret bör omfatta bredare samhällsekonomiska analyser, ökade krav på kapacitetsutnyttjandet och bidra till ny produktion,
- Svenska kraftnät får i uppdrag att ange målnivåer för ökning av överföringskapaciteten och får även ett nytt rapporteringskrav, och
- ett nytt samordningsorgan för elförsörjning inrättas vid Svenska kraftnät.

Den intäktsram som Ei fastställer för Svenska kraftnät med stöd av 5 kap. ellagen ska omfatta kostnaderna för nätverksamheten, dvs. att med stöd av nätkoncession ställa en starkströmsledning till förfogande för överföring av el för någon annans räkning och vidta de åtgärder som behövs för överföringen (1 kap. 4 § och 5 kap 1 § ellagen). I nätverksamheten ska även anses ingå Svenska kraftnäts kostnader som systemansvarig myndighet till den del verksamheten inte kan hänföras till en viss kund eller kundkategori (5 kap. 17 § ellagen). Vidare ska intäktsramen omfatta kostnaderna för att delta i ett europeiskt samarbete som syftar till att utveckla och vidmakthålla en fungerande europeisk marknad för el, samt vissa kostnader för att finansiera en förstärkning av elnätet som är nödvändiga för att öka elnätets kapacitet för att underlätta anslutningen av anläggningar för produktion av förnybar el (5 kap. 18 och 19 §§ ellagen). När det gäller de uppgifter som följer av dessa förslag bedömer Ei att Svenska kraftnäts kostnader för att fullfölja dessa kan

täckas av Svenska kraftnäts intäktsram. Några lagförslag krävs därför inte i denna del.

När det sedan gäller de kostnader som tillkommer med ett nytt samordningsorgan för elförsörjning bör dessa kostnader rymmas inom det förslag som lämnas i avsnitt 3.1. Något ytterligare lagförslag krävs därför inte heller i denna del.

4 Författningskommentar

4.1 Förslag till lag om ändring i ellagen

5 kap. Intäktsram för nätverksamhet

18 a § Om ett transmissionsnätsföretag har ansvaret för att samordna den långsiktiga planeringen av det svenska elnätet ska även den verksamheten anses ingå i företagets nätverksamhet när intäktsramen bestäms.

Bestämmelsen är ny. Av bestämmelsen framgår att om ett transmissionsnätsföretag har ansvaret för att samordna den långsiktiga planeringen av det svenska elnätet ska även den verksamheten anses ingå i företagets nätverksamhet när intäktsramen bestäms. Regeringen avser att i förordningen med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät ge ett sådant uppdrag. Denna nya verksamhet kommer således att ingå i Svenska kraftnäts nätverksamhet och ska beaktas när intäktsramen bestäms.

Överväganden finns i avsnitt 3.1.

